

Rhesymeg

Rheolir Addysg Grefyddol yn lleol gan Gyngor Ymgynghorol Sefydlog ar gyfer Addysg Grefyddol (CYSAG). Mae'n cynnwys tri phwyllgor: cynrychiolwyr prif draddodiadau crefyddol yr ardal, cynrychiolwyr athrawon a chynrychiolwyr yr awdurdod lleol. Prif swyddogaeth CYSAG yw, 'cynghori'r awdurdod ar y cyfryw faterion sy'n gysylltiedig ag addoli crefyddol mewn ysgolion sirol ac â'r addysg grefyddol sydd i'w rhoi yn unol â maes llafur cytûn ag y bydd yr awdurdod yn eu cyfeirio at y cyngor neu ag y gwêl y cyngor yn dda'. (Deddf Diwygio Addysg 1988 a.11(1)(a))

Cred CYSAG Môn y dylai'r cyngor hwn fod yn seiliedig ar wybodaeth gyfredol gan obeithio y bydd y canllawiau sy'n dilyn yn galluogi penaethiaid i gefnogi CYSAG yn ei dyletswyddau.

Yn y gorffennol, mae CYSAG Môn wedi monitro addysg grefyddol ac addoli ar y cyd trwy:

- adolygu adroddiadau arolygu ESTYN;
- dadansoddi asesiadau athrawon a chanlyniadau arholiadau ysgolion uwchradd yr Awdurdod Lleol;
- cael adroddiadau rheolaidd gan gynrychiolwyr y gwasanaeth ysgolion/ymgynghorol lleol;
- gwahodd athrawon a phenaethiaid i rannu enghreifftiau o arferion da gydag aelodau CYSAG.

Ni fydd Fframwaith Arolygu newydd ESTYN bellach yn cyfeirio'n benodol at Addysg Grefyddol ac addoli ar y cyd. Mae CYSAG Môn felly yn awyddus i fanteisio ar y cyfundrefnau a'r arferion a ddefnyddir ar hyn o bryd gan benaethiaid ac athrawon wrth iddynt baratoi at y Fframwaith Arolygu newydd. Yng nghyfarfod CYSAG Môn ar Chwefror 14eg 2011, penderfynwyd y byddai CYSAG yn cyflawni ei chyfrifoldebau statudol trwy wahodd ysgolion i rannu eu hunan arfarniad o Addysg Grefyddol, addoli ar y cyd a datblygiad ysbrydol a moesol disgyblion gyda'r aelodau.

Gofynnir yn garedig i ysgolion cynradd ac uwchradd gyflwyno crynodeb o hunan arfarniad yr ysgol i sylw clerc CYSAG Môn yn ystod y flwyddyn pan fydd ESTYN yn arolygu'r ysgol.

Manylion cyswllt:

Enw (Clerc CYSAG): Jane Marr

Cyfeiriad: Adran Dysgu Gydol Oes, Ffordd Glanhwfa, Llangefni.

Ers 2008, mae CYSAGau ar draws Cymru wedi mabwysiadu neu addasu'r Fframwaith Enghreifftiol Cenedlaethol ar gyfer Addysg Grefyddol (APADGOS, 2008) fel eu maes llafur cytûn lleol. Mae aelodau'r Panel Ymgynghorol Cenedlaethol Addysg Grefyddol wedi croesawu'r cysondeb hwn ar draws Cymru gan eu bod wedi gallu cydweithio i baratoi canllawiau cyffredin i ysgolion a ChYSAGau. Mae amryw o GYSAGau yng Nghymru wedi mabwysiadu cyfundrefn neu broses debyg i'r un a amlinellir yn y ddogfen hon.

Enw'r Ysgol: Gymuned Y Fali

Addysg Grefyddol

Cwestiwn Allweddol 1: Pa mor dda yw'r deilliannau mewn Addysg Grefyddol?

- Seilir yr hunan arfarniad ar arsylwadau gwersi, arfarniadau o waith disgyblion a chyfweliadau â disgyblion.
- Dylai ysgolion uwchradd gyfeirio at CA3, CA4 a CA5 (Astudiaethau Crefyddol ac Addysg Grefyddol) a chynnwys arfarniad o asesiadau athrawon ac/neu ganlyniadau arholiad.

Cyfeiriadau: Fframwaith Arolygu ESTYN Adran 1 a'r Maes Llafur Cytûn Lleol

Safonau mewn Addysg Grefyddol – cynnydd mewn dysgu

Mae'r disgyblion yn dangos dealltwriaeth dda o bwysigrwydd addoli, manau addoli ac arteffactau crefyddol. Maent yn gwybod am ac yn gallu trafod prif wyliau crefyddol Cristnogol ee Pasg a'r Nadolig ac erbyn CA2, mae'r rhan fwyaf o'r plant yn gwybod am wyliau megis y Pesach ac arferion megis trefn gweddïo y Muslim.

Rhoddir cyfle i'r holl ddisgyblion gyfrannu yn llafar i drafodaethau ar gwestiynau moesol.

Mae'r rhan fwyaf o'r plant yn hyderus wrth drafod materion moesol a diwylliannol.

Mae sesiynau amser Cylch yn rhan annatod o waith pob dosbarth o'r derbyn i bl 6. Mae'r plant yn ymateb yn dda.

Mae'r plant yn defnyddio TGCh ar gyfer canfod gwybodaeth yn hyderus.

Materion i gael sylw

Rhoi mwy o sylw i'r cwestiynau mawr.

Rhagorol

Da

x

Digonol

Anfoddfaol

Cwestiwn Allweddol 2: Pa mor dda yw'r ddarpariaeth mewn Addysg Grefyddol?

- Dylai hunan arfarniad ystyried y dangosyddion canlynol: yr amser a roddir i'r pwnc, gwybodaeth bynciol, arbenigedd a datblygiad proffesiynol yr athrawon, addasrwydd y rhaglen astudio ac amrediad yr adnoddau dysgu a ddefnyddir.
- Mae arfarniad o arsylwadau gwersi a gwaith disgyblion yn caniatáu i benaethiaid a phenaethiaid adran i ddod i farn am ansawdd yr addysgu mewn gwersi Addysg Grefyddol o fewn yr ysgol, a'r graddau y mae disgyblion yn cael eu cymell a'u hannog i gyrraedd safonau uchel.
- Dylai ysgolion cynradd gyfeirio at y ddarpariaeth 'Pobl, Credoau a Chwestiynau' ar gyfer dysgwyr y Cyfnod Sylfaen yn ogystal ag Addysg Grefyddol yn CA2.
- Dylai ysgolion uwchradd gyfeirio at CA3, CA4 a CA5 (Astudiaethau Crefyddol ac Addysg Grefyddol).

Cyfeiriadau: Fframwaith Arolygu ESTYN Adranau 2.1 ac 2.2 a'r Maes Llafur Cytûn Lleol

Yr addysgu: cynllunio ac amrediad o strategaethau

Cynllunir yn briodol ar sail 'Pobl, Credoau a Chwestiynau' ar gyfer dysgwyr y Cyfnod Sylfaen a'r

maes llafur cytûn yng Nghyfnod allweddol 2.

Yn y Cyfnod Sylfaen, datblyga'r disgyblion ddealltwriaeth o bwysigrwydd y gymuned a'r bobl sydd yn helpu o fewn y gymuned wrth astudio themâu fel Pobl sy'n ein helpu, anifeiliaid

ayyb.

Datblygir maes 'Datblygiad Personol a Chymdeithasol' yn y Cyfnod Sylfaen yn dda. Mae disgyblion yn ymddwyn yn dda, yn gwrtais ac yn barchus tuag at oedolion a'i gilydd. Yng nghyfnod allweddol 2, mae disgyblion yn parhau i ymestyn eu gwybodaeth o Gristnogaeth, Iddewiaeth ac Islam wrth iddynt gymharu rhai o'u credoau a'r arferion gwneir defnydd da o destunau, pobl, cymunedau ac arteffactau crefyddol, fel rhan o adnoddau ar gyfer addysgu'r pwnc.

Mae'r staff yn rhoi cyngor ac arweiniad i rieni a phlant mewn sawl maes. Mae pwyslais mawr yn cael ei roi ar hyrwyddo datblygiad ysbrydol, moesol a meddyliol y disgyblion. Bydd hyn yn cael ei wneud drwy wasnaethau, gwersi ABC'h, ac amser cylch. Mae gwasanaeth yn cael ei gynnal fel ysgol gyfan dair gwaith yr wythnos ac yn y dosbarthiadau unigol ddwy waith yr wythnos.

Mae cydlynnydd maes newydd wedi ei phenodi.

Ni fu unrhyw achos o ymateb hiliol. Hyrwyddir parch at wahaniaeth a chydraddoldeb hiliol trwy weithgareddau a themâu amrywiol ee Dyddiadur Kabo.

Materion i gael sylw

- Angen edrych ar y cylluniau gwaith gan sicrhau dilyniant. Rhoi sylw pellach i ddatblygu llythrennedd drwy Addysg Grefyddol.
- Arsylwi gwersi fel rhan o waith hunan arfarnu yr ysgol.

Rhagorol		Da	x	Digonol		Anfoddfaol	
----------	--	----	---	---------	--	------------	--

Addoli ar y Cyd

Pa mor dda yw'r ddarpariaeth ar gyfer addoli ar y cyd?

Ydy'r addoli ar y cyd yn cydymffurfio â'r gofynion statudol?

Ydy

Nac ydy

Cyfeiriadau: Fframwaith Arolygu ESTYN Adran 2.3.1, 'Arweiniad atodol ar arolygu Addoli ar y Cyd mewn ysgolion anenwadol'

(ESTYN, Medi 2010), 'Addysg Grefyddol ac Addoli ar y Cyd' (Cylchlythyr y Swyddfa Gymreig 10/94)

Nodweddion da mewn perthynas ag ansawdd yr Addoli ar y Cyd

Mae holl ddisgyblion yr ysgol yn cymryd rhan mewn sesiynau addoli ar y cyd. Bydd hyn yn digwydd 3 gwaith yr wythnos fel ysgol gyfan a dwywaith yr wythnos fel dosbarthiadau unigol.

Mae cysylltiad agos iawn rhwng yr ysgol a'r eglwys leol. Bydd y Ficer yn arwain un gwasanaeth y mis.

Bydd y plant yn cael mynd i'r eglwys i gynnal gwasanaeth Diolchgarwch a gwasanaeth Cristingl. Bydd y rhieni yn cael gwahoddiad i'r gwasanaethau yma.

Mae'r holl blant yn deall pwysigrwydd addoli i Gristnogion ac maent yn hyderus wrth drafod trefn gwasanaeth ac arteffactau.

Mae'r gwasanaethau yn adlewyrchu ethos Cristnogol yr ysgol.

Mae'r ysgol yn hyrwyddo datblygiad ysbrydol, moesol, cymdeithsol a diwylliannol yn dda. Mae hon yn ysgol hapus ble mae cyfeillgarwch yn amlwg. Mae'r plant yn cyfrannu'n effeithiol i'n gwasanaethau trwy drefnu cyfraniadau ymlaen llaw a thrwy rannu teimladau ar y pryd.

Drwy ein gwasanaethau a'r amseroedd cylch, mae'r disgyblion yn cael cyfleoedd i fyfyrio ar eu bywydau eu hunain a phobl eraill; ystyried cwestiynau sylfaenol bywyd; myfyrio ar eu credoau neu'u gwerthoedd eu hunain.

Cynhelir sesiynau Amser Cylch effeithiol ym mhob dosbarth.

Mae'r ysgol yn hyrwyddo gwerthoedd megis gonestrwydd, goddefgarwch a thegwch yn dda.

Mae'r ysgol hefyd yn hyrwyddo datblygiad synnwyr o gyfrifoldeb yn dda, wrth i'r disgyblion ymwneud a'i gilydd, wrth ymwneud a'u tasgau dosbarth ac wrth gymryd rhan mewn gweithgareddau allgyrsiol.

Materion i gael sylw mewn perthynas ag ansawdd yr Addoli ar y Cyd

Cynllunio yn fwy strwythredig ar gyfer gwasanaethau. Datblygu themâu penodol.

Rhagorol		Da	x	Digonol		Anfoddfaol	
----------	--	----	---	---------	--	------------	--

Llofnod: **Jeannie Evans** (Pennaeth)

Dyddiad: 03/12/13

Rhesymeg

Rheolir Addysg Grefyddol yn lleol gan Gyngor Ymgynghorol Sefydlog ar gyfer Addysg Grefyddol (CYSAG). Mae'n cynnwys tri phwyllgor: cynrychiolwyr prif draddodiadau crefyddol yr ardal, cynrychiolwyr athrawon a chynrychiolwyr yr awdurdod lleol. Prif swyddogaeth CYSAG yw, 'cynghori'r awdurdod ar y cyfryw faterion sy'n gysylltiedig ag addoli crefyddol mewn ysgolion sirol ac â'r addysg grefyddol sydd i'w rhoi yn unol â maes llafur cytûn ag y bydd yr awdurdod yn eu cyfeirio at y cyngor neu ag y gwêl y cyngor yn dda'. (Deddf Diwygio Addysg 1988 a.11(1)(a))

Cred CYSAG Môn y dylai'r cyngor hwn fod yn seiliedig ar wybodaeth gyfredol gan obeithio y bydd y canllawiau sy'n dilyn yn galluogi penaethiaid i gefnogi CYSAG yn ei dyletswyddau.

Yn y gorffennol, mae CYSAG Môn wedi monitro addysg grefyddol ac addoli ar y cyd trwy:

- adolygu adroddiadau arolygu ESTYN;
- dadansoddi asesiadau athrawon a chanlyniadau arholiadau ysgolion uwchradd yr Awdurdod Lleol;
- cael adroddiadau rheolaidd gan gynrychiolwyr y gwasanaeth ysgolion/ymgynghorol lleol;
- gwahodd athrawon a phenaethiaid i rannu enghreifftiau o arferion da gydag aelodau CYSAG.

Ni fydd Fframwaith Arolygu newydd ESTYN bellach yn cyfeirio'n benodol at Addysg Grefyddol ac addoli ar y cyd. Mae CYSAG Môn felly yn awyddus i fanteisio ar y cyfundrefnau a'r arferion a ddefnyddir ar hyn o bryd gan benaethiaid ac athrawon wrth iddynt baratoi at y Fframwaith Arolygu newydd. Yng nghyfarfod CYSAG Môn ar Chwefror 14eg 2011, penderfynwyd y byddai CYSAG yn cyflawni ei chyfrifoldebau statudol trwy wahodd ysgolion i rannu eu hunan arfarniad o Addysg Grefyddol, addoli ar y cyd a datblygiad ysbrydol a moesol disgyblion gyda'r aelodau.

Gofynnir yn garedig i ysgolion cynradd ac uwchradd gyflwyno crynodeb o hunan arfarniad yr ysgol i sylw clerc CYSAG Môn yn ystod y flwyddyn pan fydd ESTYN yn arolygu'r ysgol.

Manylion cyswllt:

Enw (Clerc CYSAG): Jane Marr

Cyfeiriad: Addysg a Hamdden, Ffordd Glanhwfa, Llangefni.

Ers 2008, mae CYSAGau ar draws Cymru wedi mabwysiadu neu addasu'r Fframwaith Enghreifftiol Cenedlaethol ar gyfer Addysg Grefyddol (APADGOS, 2008) fel eu maes llafur cytûn lleol. Mae aelodau'r Panel Ymgynghorol Cenedlaethol Addysg Grefyddol wedi croesawu'r cysondeb hwn ar draws Cymru gan eu bod wedi gallu cydweithio i baratoi canllawiau cyffredin i ysgolion a ChYSAGau. Mae amryw o GYSAGau yng Nghymru wedi mabwysiadu cyfundrefn neu broses debyg i'r un a amlinellir yn y ddogfen hon.

Enw'r Ysgol: **Pentraeth**

Addysg Grefyddol

Cwestiwn Allweddol 1: Pa mor dda yw'r deilliannau mewn Addysg Grefyddol?

- Seilir yr hunan arfarniad ar arsylwadau gwersi, arfarniadau o waith disgyblion a chyfweliadau â disgyblion.
- Dylai ysgolion uwchradd gyfeirio at CA3, CA4 a CA5 (Astudiaethau Crefyddol ac Addysg Grefyddol) a chynnwys arfarniad o asesiadau athrawon ac/neu ganlyniadau arholiad.

Cyfeiriadau: **Fframwaith Arolygu ESTYN Adran 1 a'r Maes Llafur Cytûn Lleol**

Safonau mewn Addysg Grefyddol – cynnydd mewn dysgu

CS

Mae'r disgyblion yn dangos dealltwriaeth dda o wyliau crefyddol Cristnogion yn y CS sef Diolchgarwch, Y Nadolig a'r Pasg. Maen't yn gallu trafod y Beibl, Y Llyfr Sanctaidd, ac yn gallu adrodd straeon o'r Beibl. Mae'r rhan fwyaf o'r disgyblion yn gallu trafod y gwyliau yma mewn peth manylder. Gall y rhan fwyaf gyfrannu yn llafar i drafodaethau ar cwestiynau moesol e.e. Beth sy'n gwneud ffrind da, Pam bod hi'n bwysig dweud y gwir a.y.b. Mae sesiynau amser cylch yn digwydd yn ddyddiol ac mae'r plant yn ymateb yn dda gyda nifer fechan yn ymateb yn dda iawn. Mae ganddynt ddealltwriaeth dda o fannau addoli megis Y Capel a'r Eglwys yn ogystal ag arteffactau crefyddol cristnogion ac Iddewon.

CA2

Mae'r disgyblion yn dangos dealltwriaeth dda o fannau addoli, arteffactau a symbolau crefyddol Cristnogion, Iddewon ac Hindwiaid. Maen't yn cyfrannu yn dda i gwestiynau mawr megis:
Byd pw ydy hwn?/Beth sy'n ein gwneud yn ddynol?/A oes Heddwch?/A ydy awdurdod yn creu rhyddid / A oes rhaid Marw? a Beth sy'n Real? Mae'r mwyafrif yn hyderus wrth drafod materion moesol a diwylliannol ac mae nifer fychan yn hyderus iawn ac yn ymateb yn dda iawn.

Materion i gael sylw

Gwneud mwy o ddefnydd o amser Cylch yn CA2

Rhagorol		Da	X	Digonol		Anfoddhaol	
-----------------	--	-----------	---	----------------	--	-------------------	--

Cwestiwn Allweddol 2: Pa mor dda yw'r ddarpariaeth mewn Addysg Grefyddol?

- Dylai hunan arfarniad ystyried y dangosyddion canlynol: yr amser a roddir i'r pwnc, gwybodaeth bynciol, arbenigedd a datblygiad proffesiynol yr athrawon, addasrwydd y rhaglen astudio ac amrediad yr adnoddau dysgu a ddefnyddir.
- Mae arfarniad o arsylwadau gwersi a gwaith disgyblion yn caniatáu i benaethiaid a phenaethiaid adran i ddod i farn am ansawdd yr addysgu mewn gwersi Addysg Grefyddol o fewn yr ysgol, a'r graddau y mae disgyblion yn cael eu cymell a'u hannog i gyrraedd safonau uchel.
- Dylai ysgolion cynradd gyfeirio at y ddarpariaeth 'Pobl, Credoau a Chwestiynau' ar gyfer dysgwyr y Cyfnod Sylfaen yn ogystal ag Addysg Grefyddol yn CA2.
- Dylai ysgolion uwchradd gyfeirio at CA3, CA4 a CA5 (Astudiaethau Crefyddol ac Addysg Grefyddol).

Cyfeiriadau: **Fframwaith Arolygu ESTYN Adrannau 2.1 ac 2.2 a'r Maes Llafur Cytûn Lleol**

Yr addysgu: cynllunio ac amrediad o strategaethau

Mae gan y cydlynnydd ddealltwriaeth dda o'r maes ac mae'r cynllunio yn cydymffurfio ar sail Pobol, Credoau a chwestiynau ar gyfer dysgwyr y Cyfnod Sylfaen a'r maes llafur cytûn yng Nghyfnod Allweddol 2. Buddsoddwyd mewn llyfrau ac adnoddau e.e Cwestiynau Pwysig Mewn Crefydd.

Yn y CS

Yn CA2 mae'r disgyblion yn parahau i ddatblygu eu gwybodaeth o Gristnogaeth, Iddewiaeth a Hindwiaeth wrth iddynt gymharu rhai o'u arferion a credoau. Wrth ailgynllunio yn thematig maer ysgol bellach yn dewis rhai themâu sy'n cael eu arwain gan un o gwestiynau mawr e.e. A oes Heddwch. Gwneir defnydd da o gwestiynau mawr er mwyn addysgu'r pwnc yn llwyddiannu. Mae ABACH, Addysg Grefyddol A Dinasyddiaeth Byd Eang wedi eu plethu yn dynn drwy'r ysgol ac rhoddir sylw haeeddianol i ddatblygiad personol a chymdeithasol disgyblion yn ogystal a datblygiad ysbrydol a moesol drwy addysgu y tri maes. Gwneir defnydd o amser cylch, prosiectau teulu, ffrindiau'n Gyntaf/Clwb Pyramid i ddatblygu disgyblion gyda'r sygol bellach yngobeithio ennill Cam 6 ysgolion iach eleni.

Hyrwyddir parch at wahaniaeth a chydardoldeb hiliol drwy'r maesydd uchod. Y cydlynnydd sydd hefyd yn gyfrifol am hyrwyddo ABACH ac mae wedi derbyn hyfforddiant sylweddol dros y blynyddoedd.

Materion i gael sylw Arsylwi gwasanaethau boreol yn ffurfiol							
Rhagorol		Da	X	Digonol		Anfoddfaol	

Addoli ar y Cyd

Cwestiwn Allweddol 2: Pa mor dda yw'r ddarpariaeth ar gyfer addoli ar y cyd?							
Ydy'r addoli ar y cyd yn cydymffurfio â'r gofynion statudol?				Ydy	Nac ydy		
<p>Cyfeiriadau: Fframwaith Arolygu ESTYN Adran 2.3.1, 'Arweiniad atodol ar arolygu Addoli ar y Cyd mewn ysgolion anenwadol' (ESTYN, Medi 2010), 'Addysg Grefyddol ac Addoli ar y Cyd' (Cylchlythyr y Swyddfa Gymreig 10/94)</p> <p>Nodweddion da mewn perthynas ag ansawdd yr Addoli ar y Cyd Mae sesiynau addoli ar y cyd yn digwydd 5 gwaith yr wythnos. Dwywaith fel ysgol gyfan dwywaith fel adran ac unwaith fel dosbarth unigol. Gwneir defnydd helaeth o'r safwe beibl.net sy'n paratoi gwasanaethau ysbrydol ar gyfer y sector Gynradd a Uwchradd. Mae naws ysbrydol i'r gwasanaethau yn rheolaidd. Mae bron iawn pob un yn deall pwysicrwydd addoli ar y cyd ac yn trin y neuadd fel tŷ Duw yn ystod gwasanaethau. Goleuir cannyll i ddynodi cychwyn a diwedd y gwasanaeth ac mae symbolau crefyddol yn cael eu harddangos yn amlwg yn ystod gwasanaethau. Mae'r gwasanaethau yn adlewyrchu ethos Cristnogol yr ysgol. Mae'r ysgol yn hyrwyddo datblygiad ysbrydol, moesol a diwylliannol yn dda, rydym yn hyrwyddo gwerthoedd megis goddefgarwch, gonestrwydd a thegwch yn dda iawn ac mae'r disgyblion yn cael cyfleoedd i fyfyrion ar fywydau eu hunain ac eraill yn rheolaidd. Drwy'r Cyngor ysgol a thrwy rhoi sylw i llais y plentyn mae disgyblion yn gwybod bod cyfrifoldeb yn dod law yn llaw â hawliau.</p>							
Materion i gael sylw mewn perthynas ag ansawdd yr Addoli ar y Cyd							
Rhagorol		Da	X	Digonol		Anfoddfaol	

Llofnod: *Lynne Jones* (Pennaeth)

Dyddiad: 13/2/13

